

Nr 8.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förlängning av den tid, inom vilken moder till barn utom äktenskap kan erhålla införsel i faderns lön eller andra tillgångar för sin bidragsfordran.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 62 i första kammaren av herr *Göransson* samt nr 67 i andra kammaren av fru *Sjöstrand* och fru *Gärde Widemar*. I motionerna, vilka äro likalydande, hemställles, »att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring av lagen den 17 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta, att den tid förlänges inom vilken moder kan erhålla införsel i faderns lön eller andra tillgångar för sin bidragsfordran och att vederbörande utskott måtte utarbета erforderlig lagtext».

Beträffande motiveringen för motionärernas hemställan må här anmärkas, att motionärerna avse allenast underhållsbidrag till moder, som fött barn utom äktenskap. I övrigt får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser.

I 1 § *lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta* stadgas, att om någon enligt rättens eller domarens beslut eller skriftligt, av två personer bevitnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till bland andra barn eller den, med vilken han utom äktenskap avlat barn, och underlåter att betala förfallet belopp, äger den till underhåll berättigade erhålla införsel i den underhållsskyldige tillkommande avlöning för tjänst eller annan arbetsanställning. Införsel må ske till gäldande av såväl förfallet belopp som bidraget i övrigt, i den mån det förfaller till betalning.

De materiella förutsättningarna i övrigt för införsel, grunderna för beräkning av de belopp, som skola innehållas, samt frågor om jämkning eller upphörande av beslutad införsel regleras i 5—8 §§. Av betydelse i förevarande sammanhang äro bestämmelserna i 6 § och 8 § tredje stycket.

Enligt 6 § må införsel ej beviljas till gäldande av bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år, innan beslutet meddelas. Ej heller må bestämmelse givas, enligt vilken avlöning skulle komma att innehållas för annat bidragsbelopp än sådant, som är förfallet, då innehållandet skall äga rum, eller som näst därefter förfaller.

I 8 § tredje stycket stadgas, att sedan underhållsskyldigheten upphört, skall, där ej fråga är om underhållsbidrag, som fader till barn utom äktenskap har att erlägga till barnets moder, beslut om införsel ej vidare äga

tillämpning, ändå att den underhållsskyldige häftar för oguldet underhållsbidrag.

Ansökan om införsel skall enligt 2 § ingivas till utmätningsmannen. Av bestämmelserna om förfarandet i ärenden angående införsel må här erinras om 12 §. I första stycket stadgas, att utmätningsmannen skyndsamt skall vidtaga de åtgärder, som åligga honom. Andra stycket stadgar, att den underhållsberättigade eller den underhållsskyldige icke skola vara pliktiga att gälda någon kostnad för sådan åtgärd.

Bestämmelser om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap finnas numera i 3 kap. *föräldrabalken*. Om faders skyldighet att bidra till underhållet av sådant barn och till den med vilken barnet avlats stadgas i 7 kap. samma balk. Bestämmelser om rättegången finnas i 20 kap. Till dessa bestämmelser anknuter *lagen den 10 juni 1949 angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap*, som ersatt *lagen den 26 maj 1933 angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap*.

Faderskap till barn utom äktenskap fastställas — förutom genom erkännande i viss ordning — genom talan mot mannen eller hans arvingar. Varder utrett, att mannen haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, skall han enligt 3 kap. 2 § *föräldrabalken* anses som fader, om det ej är osannolikt att barnet avlats vid samlaget. Frågan om sannolikheten för att barnet avlats vid visst samlag utredes i den ordning som stadgas i ovan nämnda lag. Därvid ifrågakommer främst blodundersökning, men *lagen* öppnar möjlighet även till annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som kan ske utan nämnvärt men.

Fader till barn utom äktenskap är enligt 7 kap. 10 § *föräldrabalken* skyldig, att efter vad med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidra till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräkning av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader som orsakas av förlossningen. Medför havandskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern kunna förpliktas att bidra till hennes underhåll under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

I mål angående underhåll äger rätten enligt 20 kap. 12 § att för tiden intill dess laga kraft ägande dom föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utgiva bidrag må dock ej åläggas någon, med mindre sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig. Förordnande som nu sagts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst av rätten återkallas. Har mannen, efter det han på grund av nu nämnt förordnande betalat underhållsbidrag till barn utom äktenskap eller barnets moder, genom laga kraft ägande dom funnits icke vara underhållsskyldig, må han enligt 13 § dock ej av den som mottagit underhållsbidraget

söka åter vad han utgivit men äger av allmänna medel återbekomma guldna bidragsbelopp jämte ränta. Vad av allmänna medel utgivits skall i allmänhet stanna å statsverket.

Dom i mål om underhållsbidrag till barn utom äktenskap och till barnets moder — som före föräldrabalkens ikraftträdande gått i verkställighet som laga kraft ägande dom — intager i fråga om tiden för verkställighet numera icke någon särställning. För att den underhållsberättigade skall kunna utfå honom tilldömt och förfallet underhållsbelopp fordras som regel att domen vunnit laga kraft. Enligt allmänna regler kan dock rätten, när skäl äro därtill, i dom förordna, att den må verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft. Härom stadgas i 17 kap. 14 § *rättegångsbalken*.

Har dylikt förordnande meddelats, skall domen enligt 42 § *utsökningslagen* gå i verkställighet såsom laga kraft ägande, där den vinnande ställer pant eller borgen för det skadestånd, vartill han kan kännas skyldig, om domen ändras; beträffande hovrätts dom föreligger skyldighet att ställa säkerhet endast om i domen förordnats därom. I motsats till nu angivna fall skall enligt samma lagrum dom, som enligt lag skall verkställas genast, gå i fullbordan såsom laga kraft ägande, om ej annat är stadgat.

Har domstolen icke förordnat om omedelbar verkställighet, torde införsel icke kunna äga rum. I denna fråga får utskottet hänvisa till rättsfallet NJA 1928 s. 95.

Socialhjälp till mödrar utgår bland annat i form av *moderskapspenning* och *mödrahjälp* enligt förordningar i ämnet den 11 juni 1937. Moderskapspenning utgår av statsmedel med ett belopp av 75 kronor till kvinna, som till lindrande av de med barnsbörd förenade kostnader är i behov därav. Rätt till moderskapspenning tillkommer icke kvinna, som är intagen å vissa anstalter eller av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning, ej heller kvinna som är berättigad till moderskaps hjälp från erkänd sjukkasse. Vid en till statlig inkomstskatt beskattningsbar inkomst av högst 4 000 kronor anses i allmänhet behov av moderskapspenning föreligga. Mödrahjälp utgår av statsmedel till kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd. Hjälpen lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, till ett sammanlagt värde av högst 400 eller, vid flerbörd, högst 500 kronor. På moderns ställning inverkar i viss mån även det förskott å underhållsbidrag, som enligt *lagen den 11 juni 1943 om förskottering av underhållsbidrag till barn (bidragsförskottslag)* utgår till barn, vars fader enligt rättens beslut eller skriftligt, av två personer bevitnat avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barnet och som underlåter att betala förfallet belopp. I detta sammanhang må ytterligare erinras om att barnet äger rätt till barnbidrag enligt *lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag*.

Historik.

Lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta ingår i ett större komplex lagar av familjerättsligt innehåll, som antogos vid 1917 års riksdag på grundval av förslag från lagberedningen. Av intresse bland dessa lagar är i förevarande sammanhang närmast den numera i föräldrabalken inarbetade lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap. Införsellagen fullständigade på den utsökningsrättsliga sidan det förbättrade rättsskydd, som man velat skapa med lagen om barn utom äktenskap.

Stadgandet i 6 § införsellagen har kvarstått oförändrat sedan lagens tillkomst.

Lagberedningens förslag i denna del överensstämde i huvudsak med den senare utfärdade lagen; dock anknöts ettårsgränsen till tidpunkten för ansökan om införsel. Lagberedningen anförde till motivering av det föreslagna stadgandet bland annat följande:

Vid bestämmandet av det belopp, som skall innehållas, har utmätningsmannen att taga hänsyn till dels underhållsfordringens storlek och dels den underhållsskyldiges betalningsförmåga. I förstnämnda hänseende gäller naturligtvis att utmätningsmannen icke kan gå utöver vad den underhållsberättigade sökt. Men dessutom stadgas i förslaget vissa begränsningar. Vad angår fordran på bidrag för tid, som redan gått till ända, har sådan fordran, då bidragen icke mera kunna tjäna sin ursprungliga uppgift, i viss mån förlorat karaktären av underhållsfordran och blivit likställd med vanlig fordran, för vilken införsel ej kan äga rum. Därtill kommer att, om införsel för förut förfallna bidrag utan inskränkning medgives, den underhållsskyldige kan komma i en sådan ställning, att han förlorar arbetslust och vilja att göra rätt för sig och att i följd därav möjligheten att utbetomma det löpande underhållet minskas eller rent av försvinner. Å andra sidan bör uppenbarligen icke varje dröjsmål med uttagandet av bidrag, måhända orsakat därav att den underhållsskyldige hållit sig undan, föranleda därtill att bidraget icke kan uttagas genom införsel och han sålunda praktiskt taget varder befriad från dess gäldande. Vid avvägande av dessa synpunkter har beredningen funnit sig böra föreslå, att införsel icke får avse bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år innan ansökningen om införsel gjordes.

Lagrådet fann, att vederbörligt beaktande av de av lagberedningen anförda synpunkterna borde föranleda en starkare begränsning av införselns verkan i avseende å förfallna bidragsbelopp. På närmare anförda skäl hemställde lagrådet, att i fråga om införsel till gäldande av underhållsbidrag den begränsning måtte stadgas, att avlöning ej må innehållas för bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år innan innehållandet sker.

Bestämmelsen fick sin slutliga avfattning i den i ämnet avlåtna propositionen (nr 33). Därvid anförde *föredragande departementschefen*:

Beträffande lagrådets anmärkning vid 6 § må erinras, att de i paragrafen givna regler angående innehållet av beslut om införsel uppenbarligen böia äga tillämpning jämväl vid beslut om jämkning, varom förmåles i

7 §.¹ Genom stadgandet i 6 § (andra stycket), att införsel ej må beviljas till gäldande av bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år innan ansöknings gjordes, har man velat förekomma, att från förfluten tid resterande belopp i större omfattning uttages genom införsel. Denna regel bör, efter vad nyss är sagt, iakttagas jämväl vid beslut om jämknings. Då emellertid för jämkningsbeslut icke förutsattes, att formlig ansökan göres, kan tvekan uppstå huru regeln skall vid jämkningsbeslutet tillämpas. Den oegentlighet, som sålunda förefinnes, synes lämpligast kunna avlägsnas genom att stadgandet i 6 § (andra stycket) ändras så, att den förflutna tid, för vilken införsel må beviljas, inskränkes till ett år före beslutets meddelande. Detta stadgande blir då tillämpligt såväl på det första beslutet om införsel som på beslut om jämknings däri, därvid naturligtvis i senare fallet tidsbestämelsen hänföres till jämkningsbeslutet. Iakttagas detta, kan svårigheten under den tid underhållsskyldigheten fortfar införsel komma att äga rum för uttagande av underhållsbidrag för tid, som ligger avsevärt långt tillbaka. Detta skulle emellertid kunna bli fallet, om efter underhållstidens slut resterande bidrag finge uttagas genom införsel. Det är framför allt häremot, som lagrådets anmärkning riktar sig. För att förekomma en sådan helt visst ej åsyftad följd har i 8 § införts uttryckligt stadgande, att beslut om införsel ej skall tillämpas efter underhållstidens utgång, även om den underhållsskyldige då ännu häftar för oguldet underhållsbidrag.

Det numera i 8 § tredje stycket införsellagen införda stadgandet upptog, såsom framgår av departementschefens ovan intagna uttalande, ursprungligen icke något undantag från bestämmelsen, att sedan underhållsskyldigheten upphört, beslut om införsel ej vidare skulle äga tillämpning.

Vid 1924 års riksdag infördes emellertid i sagda bestämmelse nu gällande undantag för underhållsbidrag, som fader till barn utom äktenskap har att erlagga till barnets moder. I den i ämnet avlåtna propositionen anförde *föredragande departementschefen*, efter att hava omnämnt moderns rätt att erhålla införsel till gäldande av det henne tillkommande underhållsbidraget, följande:

Denna rätt kan emellertid i många fall icke göras gällande på grund av stadgandet i 8 § andra stycket,² att sedan underhållsskyldigheten upphört, beslut om införsel ej vidare äger tillämpning, ändå att den underhållsskyldige häftar för oguldet underhållsbidrag. Kommer nämligen avtal med mannen om faderskap och underhållsbidrag ej till stånd, utan saken måste hänskjutas till rätten, förflyter i allmänhet en avsevärd tid, innan dessa frågor hinna bli avgjorda. Då domen faller, är sålunda i allmänhet den tid av sex veckor efter nedkomsten, under vilken kvinnan i regel är berättigad till underhåll, redan förfluten, vilket medför, att det av domstolen fastställda underhållsbidraget icke kan uttagas genom införsel. Även då saken ej går till domstol, kan mannen genom att vid underhandlingarna med barnavårdsmanen draga ut på tiden åstadkomma att, då avtal till sist kommer till stånd, möjlighet saknas att genom införsel uttaga bidraget.

Det nu anmärkta förhållandet är uppenbarligen otillfredsställande. Införsel är i många fall det enda sättet för utfående av bidrag, som utgår enligt lagen om barn utom äktenskap. Av den föregående redogörelsen framgår emellertid, att detta sätt i de fall, då avtal eller dom ej kommer

¹ Nuvarande 8 § första stycket.

² Numera tredje stycket.

till stånd inom sex veckor efter barnets födelse, i regel icke står kvinnan till buds för utfående av henne tillkommande underhållsbidrag. Enligt vad som meddelats mig från huvudstadens barnavårdsnämnd, har detta mången gång framstått såsom en kännbar olägenhet. Icke ens om kvinnan på grund av mannens uraktlåtenhet att betala underhållsbidraget nödgas under tiden närmast efter nedkomsten begära fattigvård, kan ersättning härför utiagas av mannen; denne är nämligen ej enligt fattigvårdslagen försörjningspliktig i förhållande till kvinnan.

Enligt min mening bör sådan ändring i stadgandet i 8 § andra stycket¹ i lagen om införsel äga rum, att berörda stadgande ej lägger hinder i vägen för kvinnan att, efter det underhållsskyldigheten upphört, genom införsel uttaga underhållsbidraget. Detta torde icke vara ägnat att ingiva betänklighet med hänsyn till att genom bestämmelsen i 6 § förebygges, att införsel beviljas till gäldande av bidrag, som förfallit till betalning tidigare än ett år innan beslutet meddelas, och att stadgandet i 8 § andra stycket¹ huvudsakligen har till syfte att förebygga, att efter underhållstidens slut underhållsbidrag uttages för tid, som ligger avsevärt långt tillbaka.

Av nu angivna skäl tillstyrker jag ändring i ovan angiven riktning av stadgandet i 8 § andra stycket¹ av lagen om införsel.

Vid 1925 års riksdag vidtogos vissa ändringar i införsellagen, varigenom ifrågavarande lagrum fingo sin nuvarande plats.

Med skrivelse den 31 december 1942 till Kungl. Maj:t framlade *justitieombudsmannen* förslag om förlängning av den i 6 § införsellagen stadgade, från bidragsbeloppets förfallodag räknade tid, efter vars utgång införsel ej må beviljas. I skrivelsen redovisas viss av justitieombudsmannen införskaffad utredning rörande sakens praktiska betydelse och särskilt i frågan om blodundersökning enligt lagen den 26 maj 1933 angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap inverkat på handläggningen av faderskapsmålen. Sålunda hade justitieombudsmannen anhållit om upplysningar av föreståndaren för statens rättskemiska laboratorium, professorn Erik Wolff, dels om antalet fall, i vilka blodundersökning i mål rörande faderskap till barn utom äktenskap ägt rum under ettvarit av åren 1939—1941, och dels vid vilken barnets ålder blodprov helst borde tagas. Wolff hade upplyst, att antalet under nämnda år å rättskemiska laboratoriet behandlade ärenden, däri blodprov tagits för faderskapsbevisning, utgjort: år 1939 886, år 1940 749 och år 1941 825. Beträffande frågan om lämplig tidpunkt för tagande av blodprov för blodgruppsbestämning å barn anförde Wolff följande:

Blodgruppsegenskaperna äro visserligen utbildade redan hos den nyfödde, men isoagglutininerna i blodserum utbildas småningom under första levnadsåret, varjämte A-receptorn i de röda blodkropparna stundom icke ha nått sin fulla styrka hos det mycket späda barnet. För att anse en blodgruppsbestämning fullt säker fordrar laboratoriet, att även isoagglutininerna i blodserum skola ha kunnat påvisas. Någon bestämd ålder, vid vilken dessa alltid nått sin utveckling, kan icke angivas. Vid sexmånadersåldern äro de i regel för handen hos barnet, men de kunna i många fall uppträda långt tidigare

¹ Numera tredje stycket.

och i en del fall långt senare, i enstaka fall till och med senare än i ettårsåldern. Laboratoriet brukar därför rekommendera provtagning i sexmånadersåldern, om icke särskilda omständigheter göra tidigare provtagning önskvärd, men någon full säkerhet för att icke en förnyad senare provtagning kan bli nödvändig föreligger icke. Om en sådan på grund av bristande isoagglutininutveckling visar sig nödvändig, plägar laboratoriet begära, att nytt blodprov från barnet skall tagas och insändas efter tre månader. — I mål angående faderskap till barn utom äktenskap måste avgörandet ofta anstå längre tid för att blodprov från barnet skall kunna tagas vid lämpligaste tidpunkt. Dröjsmålet i dylika fall blir emellertid ofta längre än nödvändigt, emedan de begärda blodproven insändas senare än vid den uppgivna tidpunkten, icke sällan åtskilliga månader senare. Det sistnämnda gäller även i sådana fall, där nya blodprov från samtliga personerna begärts i kontrollsyfte, vilket sedan åtskilliga år tillbaka regelbundet är fallet, där undersökningsresultatet utesluter, att den uppgivna barnafadern kan vara fader till barnet. Den olägenhet ett dylikt förfarande medför har ansetts mer än väl uppvägas av den ökade trygghet mot bedrägligt förfarande och förväxling, som den upprepade blodprovstagningen och undersökningen skänker.

I detta sammanhang må hänvisas till en av Wolff utarbetad, i ärvdabalks-sakkunnigas förslag till föräldrabalk intagen promemoria angående blodgruppsbestämning såsom bevismedel i faderskapsmål (SOU 1946: 49 s. 138 ff).

Justitieombudsmannen anförde:

I mål angående faderskap till barn utom äktenskap är det numera, särskilt efter tillkomsten av ovanberörda lag den 26 maj 1933, ganska vanligt, att blodundersökning verkställs för utredning rörande faderskapet. Med hänsyn till vad föreståndaren för statens rättskemiska laboratorium upplyst angående den barnets ålder, vid vilken blodprov helst bör tagas, synes man kunna utgå ifrån att mål, däri sådan undersökning sker, i många fall icke kan slutföras förrän en ganska avsevärd tid efter barnets födelse förflutit. Vid rättskemiska laboratoriet har också den iakttagelsen gjorts, att avgörandet av mål, varom nu är fråga, ofta måste anstå längre tid för att blodprov å barnet skall kunna tagas vid lämpligaste tidpunkt.

I händelse faderskapsmålen sålunda draga ut på tiden synes, med gällande bestämmelser om införsel, moderns rätt att för utfående av det henne tillkommande underhållsbidraget erhålla införsel i barnafaderns avlöning äventyras. Sådant underhållsbidrag torde nämligen få anses förfalla till betalning vid utgången av den tid, för vilken detsamma skall utgå (jfr referat i Sv. J. T. 1933 s. 17). Denna tid omfattar i regel sex veckor före och sex veckor efter barnets födelse. Blir ej inom ett år efter förfallodagen genom beslut i faderskapsmålet bidragsskyldighet mannen ålagd eller träffas icke inom samma tid avtal om underhållsbidraget, lägger stadgandet i 6 § införsellagen hinder i vägen för bidragets uttagande genom införsel. I flertalet fall torde därmed också moderns möjlighet att utfå sitt underhållsbidrag av barnafadern vara så gott som utesluten.

Med hänsyn till nämnda konsekvens av ett fördröjt bestämmande av moderns underhållsbidrag synes det mig böra övervägas, om icke moderns rätt till utfående av bidraget genom införsel skulle kunna tillgodoses bättre än nu är fallet. För detta ändamål torde en jämkning av tidsbestämmelsen i 6 § införsellagen vara påkallad. Den från bidragsbeloppets förfallodag räknade tid, efter vars utgång införsel ej må beviljas, skulle lämpligen kunna för-

längas till förslagsvis två år, när fråga är om underhållsbidrag som fader till barn utom äktenskap har att erlægga till barnets moder. För vidtagande av en sådan ändring i gällande bestämmelser torde i stort sett kunna anföras samma skäl, som av föredragande departementschefen anfördes för den år 1924 gjorda ändringen i 8 § införsellagen.

Det av justitieombudsmannen anhängiggjorda ärendet är föremål för övervägande inom justitiedepartementet.

I *skrivelse den 12 juni 1945, nr 365*, anhöll riksdagen, på hemställan av utskottet i dess av kamrarna godkända utlåtande nr 39, om revision av utsökningsslagen och i samband därmed stående lagstiftning. I utlåtandet anförde utskottet bland annat, att det reformarbete utskottet förordade otvivelaktigt vore av stor omfattning och säkerligen komme att taga åtskillig tid i anspråk. Det vore därför önskvärt, att utredningsarbetet icke — såsom ofta skedde vid större utredningar — komme att förhindra sådana partiella reformer, vilkas genomförande vore så trängande, att de icke borde anstå till det stora reformarbetets slut.

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I *föräldrabalken*, som trätt i kraft den 1 januari innevarande år, ha de tidigare särskilda lagarna rörande rättsförhållandet mellan föräldrar och barn jämte tillhörande spörsmål sammanarbetats. I anslutning därtill ha på enskilda punkter betydelsefulla ändringar genomförts. Vissa av dessa beröra det föreliggande spörsmålet.

Sålunda stadgade 26 § *lagen om barn utom äktenskap* — som motsvarar 3 kap. 2 § *föräldrabalken* — att om det utretts, att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan ha avlats, han skall anses såsom fader, där ej är uppenbart, att barnet ej avlats vid det samlag.

Då faderskapspresumtionen enligt 3 kap. 2 § *föräldrabalken* häves redan om det är osannolikt att barnet avlats vid samlaget, har således det mått av bevis, som lagen kräver för hävande av faderskapspresumtionen, något minskats. I den i ämnet avlätna *propositionen till 1949 års riksdag, nr 93*, erinrades om att frågan om faderskapsbevisningen befunne sig i viss mån i ett annat läge än vid tillkomsten av 1917 års lagstiftning. Härvid åsyftades i första hand de bevisningsmöjligheter, som numera föreläge genom blodgruppsbestämning. Även andra antropologiska undersökningar ansågos genom vetenskapens framsteg kunna i högre grad än tidigare tjäna till ledning i faderskapsmål. En följd av den föreslagna ändringen torde — uttalades vidare i propositionen — bliva, att antalet fall, då rättegång erfordrades för faderskapets fastställande, komme att öka. Detta vore självfallet icke önskvärt men torde icke böra tillmätas avgörande betydelse. Fastställandet av faderskapet vore av den vikt att bekvämlighetssynpunkter icke finge vara utslagsgivande. Sistnämnda synpunkt underströks även av *utskottet* i dess över propositionen avgivna utlåtande, nr 34.

Även vissa ändringar i de processuella reglerna ha betydelse för moderns ställning.

I 28 § lagen om barn utom äktenskap stadgades — efter vissa här betydelselösa ändringar i anslutning till nya rättegångsbalken — att om dom ej omedelbart kunde givas men tvist allenast vore om beloppet av underhållsbidrag eller sannolika skäl förelåge till antagande att svaranden vore bidragsskyldig, ägde rätten på yrkande av käranden förordna, att svaranden skulle utgiva skäligt bidrag för tiden till dess målet avgjordes av rätten.

Enligt 30 § första stycket skulle förordnande, som i 28 § sagts, gå i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kunde när som helst av rätten återkallas. I andra stycket stadgades, att dom, varigenom rätten ålagt svaranden bidragsskyldighet, skulle på enahanda sätt gå i verkställighet, där ej rätten annorlunda förordnat.

Modern var enligt 32 § i princip befriad från återbetalningsskyldighet såväl för vad hon mottagit på grund av interimistiskt förordnande som för vad hon uppburit på grund av icke laga kraft ägande dom.

I sin motivering till 30 § lagen om barn utom äktenskap framhöll *lagberedningen* till en början, att verkställighet å interimistiskt förordnande omedelbart måste kunna sökas. Beredningen anförde vidare:

Men också i flertalet fall, då sådant förordnande ej kunnat meddelas — merendels läser detta komma att bero på svårigheten att på ett tidigare stadium av målet visa sannolika skäl till antagande att svaranden är fadern — föreligger stort behov av ett skyndsamt verkställande av det slutliga utslaget. Därest intet särskilt stadgande angående denna verkställighet gäves, utan 39 och 40 §§ utsködningslagen vore tillämpliga, skulle, innan utslaget vunnit laga kraft, endast utmätning, men icke försäljning av det utmäta kunna äga rum. Svaranden skulle således kunna genom utslagets överklagande under lång tid hindra den understödsberättigade att realisera sin rätt. I överensstämmelse härmed skulle, innan utslaget vunnit laga kraft, icke heller de medel, som enligt den av beredningen utarbetade lagen om införsel innehållits av svarandens avlöning, kunna utbetalas till den underhållsberättigade. I förevarande paragraf stadgas därför, att förordnande, som i 28 eller 29 § sägs, samt, där ej rätten annorlunda förordnat, slutligt utslag, varigenom rätten ådömt svaranden bidragsskyldighet, skola gå i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

I föräldrabalken ha dessa regler, såsom förut angivits, blivit ändrade sålunda, att interimistiskt förordnande skall avse tiden intill dess laga kraft ägande dom föreligger. Stadgandet i 30 § andra stycket lagen om barn utom äktenskap saknar motsvarighet i föräldrabalken. I enlighet härmed har ej heller stadgats befrielse för modern att återgälda vad hon mottagit på grund av dom som ej vunnit laga kraft. Sådan befrielse gäller enligt 20 kap. 13 § föräldrabalken däremot i fråga om bidragsbelopp, som hon uppburit på grund av interimistiskt förordnande. Syftet med dessa ändringar har i ovan nämnda proposition till 1949 års riksdag angivits vara, att med avseende å barn utom äktenskap skulle gälla samma bestämmelser om provisoriska beslut rörande vårdnad och underhåll som tidigare varit gällande för barn i äktenskap.

Utskottet.

Lagen om införsel tillerkänner moder till barn utom äktenskap rätt att erhålla införsel för sin fordran å underhållsbidrag. I praktiken innebär denna utsökningssform ofta hennes enda möjlighet att utfå underhållsbidraget. Underhållsbidraget avser i regel tiden sex veckor före och sex veckor efter barnets födelse och anses förfalla till betalning vid utgången av denna tid. Rätten till införsel är genom 6 § införsellagen underkastad den begränsningen, att införsel ej må beviljas till gäldande av bidrag, som förfallit till betalning tidigare än ett år innan beslutet meddelas. Modern är därför vanligen avskuren från möjligheten till införsel för sin fordran, om hon icke erhållit en mot barnafadern verkställbar dom ett år och sex veckor efter barnsörden.

Moderns behov av underhållsbidrag kan visserligen tillgodoses genom provisoriskt beslut under rättegången i faderskapsmålet. De praktiska möjligheterna att erhålla dylikt beslut äro emellertid små. Det ligger i sakens natur, att dessa beslut skola tillgodose ett aktuellt behov av underhåll. I rättspraxis ha jämväl reglerna om provisoriska beslut tillämpats så, att underhållsbidrag för förfluten tid icke utdömts i denna ordning. För att i nu förevarande fall ett provisoriskt beslut om underhållsbidrag över huvud taget skall kunna erhållas, torde sålunda vara erforderligt att faderskapsprocessen anhängiggöres mycket tidigt, helst före barnets födelse. Förberedelserna för faderskapsprocesserna torde sällan kunna slutföras i så god tid att detta blir möjligt.

I sin ovan återgivna skrivelse till Kungl. Maj:t framhöll justitieombudsmannen, att man syntes kunna utgå ifrån att sådana mål, däri blodundersökning skedde, icke kunde slutföras förrän en ganska avsevärd tid förflutit efter barnets födelse. Vid rättskemiska laboratoriet hade också den iakttagelsen gjorts, att avgörandet av sådana mål ofta måste anstå längre tid för att blodprov å barnet skulle kunna tagas vid lämpligaste tidpunkt. I händelse faderskapsmålen sålunda droge ut på tiden syntes, med gällande bestämmelser om införsel, moderns rätt att för utfående av bidrag till hennes eget underhåll erhålla införsel i barnafaderns avlöning äventyras. Justitieombudsmannen, som jämväl erinrade om de ovan återgivna skälen för den år 1924 genomförda ändringen i 8 § införsellagen, förordade, att den från bidragsbeloppets förfallodag räknade tid, efter vars utgång införsel ej må beviljas, skulle förlängas till två år, när fråga vore om underhållsbidrag som fader till barn utom äktenskap hade att erläggas till barnets moder.

I samband med att bestämmelserna i lagen om barn utom äktenskap överfördes till föräldrabalken, vidtogos i dessa bestämmelser vissa ändringar, som äro av betydelse för det förevarande spörsmålet. Medan en man, som visats ha haft samlag med barnets moder, förut kunde bli fri från faderskapet endast om det genom blodundersökning eller eljest blivit uppenbart att han icke var barnets fader, skall nu den mot honom förda talan ogillas redan om

faderskapet är osannolikt. Vid föräldrabalkens tillkomst räknade man med att antalet fall, då rättegång erfordrades för faderskapets fastställande, skulle komma att öka till följd av de sålunda ändrade reglerna.

Vidare skedde en omläggning av bestämmelserna om provisoriska beslut och verkställigheten av domar i faderskapsmål. Tidigare gällde ett provisoriskt beslut endast till dess rätten meddelat dom i målet. Dom i faderskapsmål kunde, oaktat den icke vunnit laga kraft, omedelbart verkställas, där ej rätten annorlunda förordnat. Ändrades domen i högre rätt, blev modern likväl icke återbetalningsskyldig för vad hon uppburit. I syfte att åstadkomma önskvärd överensstämmelse med reglerna för barn i äktenskap ändrades dessa bestämmelser därhän, att provisoriskt beslut skulle gälla intill dess laga kraft ägande dom föreläge. En dom, som icke vunnit laga kraft, blev i fråga om möjligheterna till omedelbar verkställighet underkastad vanliga regler. Dessa innebära, att domstolen visserligen kan förordna om omedelbar verkställighet men att sådan verkställighet icke kan ske utan att säkerhet ställes. Att göra detta torde ofta vara svårt för modern, i synnerhet som hon icke heller är befriad från att återgälda vad hon kan ha uppburit i nu nämnd ordning. Har rätten icke förordnat om omedelbar verkställighet, torde införsel icke kunna beviljas. Som modern enligt vad ovan angivits i regel icke kan begagna sig av möjligheten att få sin bidragsfordran tillgodosedd genom provisoriskt beslut, blir hon vanligen nödsakad att invänta laga kraft ägande dom, innan hon kan erhålla införsel. Om barnets fader överklagar domen i första instans, ökas risken för att den i 6 § införsellagen stadgade fristen utlöper.

Genom vad sålunda förekommit ha de av justitieombudsmannen anförda skälen för en ändring i nämnda lagrum ökat i styrka. En dylik ändring, vilken nu föreslås i förevarande motioner, synes önskvärd för att den modern tillerkända rätten till införsel icke i ett stort antal fall skall bli illusorisk.

Genom stadgandet i 6 § införsellagen har man velat förekomma, att från förfluten tid resterande belopp i större omfattning uttagas genom införsel. Ett genombrytande av denna regel för här avsedda fall skulle i och för sig kunna väcka betänkligheter. Emellertid är att märka, att den tid, för vilken underhållsbidrag till modern skall utgå, är begränsad. I regel utgör den sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Endast i vissa undantagsfall kan underhåll utgå för längre tid, i intet fall dock längre än nio månader efter nedkomsten. Denna särställning för ifrågavarande underhållsbidrag lager sig även uttryck däri att domstolarna bruka bestämma bidraget att utgå med visst belopp i ett för allt. En förlängning av tidsfristen i 6 § införsellagen för dessa fall kan sålunda icke medföra en ökning av det belopp, för vars uttagande införsel kan beviljas.

Såsom omtalats i utskottets historik har riksdagen hos Kungl. Maj:t anhållit om en revision av utskottets lag och i samband därmed stående lagstiftning. Därvid uttalades emellertid tillika såsom önskvärdt, att det begärda utredningsarbetet icke komme att förhindra sådana partiella reformer, vil-

kas genomförande vore så trängande, att de icke borde anstå till det stora reformarbetets slut.

Enligt utskottets mening är den nu ifrågasatta ändringen i 6 § införsel-lagen så angelägen, att densamma bör företagas utan avbidan på en framtida revision av utsökningsrätten. Lagändringen torde, i enlighet med vad justitieombudsmannen föreslagit, böra ske sålunda, att den från bidragsbeloppets förfallodag räknade tid, efter vars utgång införsel ej må beviljas, förlänges till två år, när fråga är om underhållsbidrag som fader till barn utom äktenskap har att erlægga till barnets moder. Såsom dag för ikraftträdandet föreslår utskottet den 1 juli 1950.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 62 och II: 67, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 6 § lagen den 14 juni 1917 (nr 380) om införsel i avlöning, pension eller livränta.

Härigenom förordnas, att 6 §¹ lagen den 14 juni 1917 om införsel i avlöning, pension eller livränta skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

6 §.

Införsel må ej beviljas till gäldande av bidragsbelopp, som förfallit till betalning tidigare än ett år, innan beslutet meddelas. Ej heller må bestämmelse givas, enligt vilken avlöning skulle komma att innehållas för annat bidragsbelopp än sådant, som är förfallet, då innehållandet skall äga rum, eller som näst därefter förfaller.

(Föreslagen lydelse:)

6 §.

Införsel må ej beviljas till gäldande av bidragsbelopp, som förfallit till betalning, när fråga är om bidrag som fader till barn utom äktenskap har att erlægga till barnets moder, tidigare än två år samt eljest tidigare än ett år, innan beslutet meddelas. Ej heller må bestämmelse givas, enligt vilken avlöning skulle komma att innehållas för annat bidragsbelopp än sådant, som är förfallet, då innehållandet skall äga rum, eller som näst därefter förfaller.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1950.

Stockholm den 23 februari 1950.

På första lagutskottets vägnar:
OLOV RYLANDER.

¹ Senaste lydelse se SFS 1925: 71.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Lodenius*, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Cassel, Lindgren, John Wiktor Jonsson, Stener och Nyström*,

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud, Johansson i Norrfors, Lindberg, Landgren, fru Gärde Widemar* och herr Östlund*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.